

Actualisering akker- en weidevogelkerngebieden

Feys S. & Vermeersch G.

INBO.R.2014.1501602

Dankwoord/Voorwoord

Bij de actualisering van zowel de akker- als weidevogelkaarten waren verschillende mensen een grote hulp. Verschillende bedrijfsplanners van de Vlaamse Landmaatschappij gaven zeer nuttige informatie over de aan- en afwezigheid van soorten in hun werkingsgebied. De terreinkennis van Remar Erens en Robin Guelinckx over de situatie in Limburg en Vlaams-Brabant was van groot belang bij de afbakening van gebieden in deze provincies. Olivier Dochy leverde zeer nuttige informatie over hoe de vorige versie van de afbakening van de akkervogelbeheergebieden tot stand kwam.

Samenvatting

In dit rapport wordt de afbakening van zowel de akker- als weidevogelbeheergebieden geactualiseerd op basis van de meest recente gegevens i.v.m. aanwezigheid van broedende akker- en weidevogels. Aangezien hiervoor verder gewerkt wordt op basis van de eerdere versie van beide kaarten, wordt er eveneens een overzicht gegeven van hoe hierbij precies te werk werd gegaan. Voor akkervogels werd dit niet eerder neergeschreven en op die eerdere afbakening wordt dus dieper ingegaan. Tenslotte wordt voor vier soorten (grauwe kiekendief, grauwe klauwier, kwartelkoning en hamster) nagegaan of hun meest recente voorkomen overlapt met de afgebakende gebieden. Indien dit niet het geval was werden extra gebieden in functie van die soorten afgebakend.

Inhoudstafel

Dankwoord/Voorwoord	4
Samenvatting.....	5
Lijst van figuren.....	7
Lijst van tabellen	7
1 Inleiding.....	8
2 Afbakening akkervogelgebieden.....	9
2.1 Afbakening 2008	9
2.2 Nieuwe afbakening	15
3 Afbakening weidevogelgebieden	17
3.1 Afbakening 2008	17
3.2 Nieuwe afbakening	17
4 Overlap met enkele IHD-soorten	20
4.1 Grauwe kiekendief.....	20
4.2 Grauwe klauwier	21
4.3 Kwartelkoning	22
4.4 Hamster.....	22
Referenties	24

Lijst van figuren

Figuur 1. Weergave van de berekende akkervogelindex, na gebruik van Inverse Distance Weighting om de niet getelde hokken op te vullen.	12
Figuur 2. Relatie tussen oppervlakte akkers en akkervogelindex.	13
Figuur 3. Weergave van de akkervogelindex, met aanduiding van de 30.000 ha met de hoogste score.	13
Figuur 4. Verspreiding van grauwe gors tijdens broedseizoenen 2007 - 2008.	15
Figuur 5. Overzicht van de ligging van de akkervogelbeheergebieden in Vlaanderen.	16
Figuur 6. Overzicht van waarnemingen van grutto in de omgeving van Zeebrugge.	18
Figuur 7. Overzicht van de ligging van de weidevogelbeheergebieden in Vlaanderen.	19
Figuur 8. Waarnemingen van grauwe kiekendief tijdens het broedseizoen 2012, met in rood de afbakening van het gebied voor deze soort.	21
Figuur 9. Afbakening van gebieden voor grauwe klauwier.	22
Figuur 10. Afbakening van gebieden voor hamster.	23

Lijst van tabellen

Tabel 1. Overzicht van de selectieregels voor de afbakening van open gebieden.	10
Tabel 2. Overzicht van de selectieregels voor de afbakening van kleinschalige gebieden.	11
Tabel 3. Akkervogelindices.	12
Tabel 4. Overzicht finaal afgebakende oppervlakten.	15

1 Inleiding

Het Vlaams Programmadocument voor Plattelandsontwikkeling (kortweg PDPO) legt een aantal strategische doelstellingen vast die de basis vormen voor een aantal beheerovereenkomsten die landbouwers moeten stimuleren om een bijdrage te leveren tot het bereiken van milieu- en natuurdoelstellingen. Landbouwers kunnen, op vrijwillige basis, een contract afsluiten met de Vlaamse Landmaatschappij (VLM) waarbij ze zich ertoe verbinden om gedurende een termijn van vijf jaar één of meerdere beheerpakketten uit te voeren tegen betaling van een vooraf bepaalde vergoeding. Gedurende 2007-2013 liep PDPO II, in 2014-2020 zal dit gevolgd worden door PDPO III. Om in het nieuwe PDPO de beheermaatregelen zo efficiënt mogelijk in te zetten, worden in dit rapport de kaarten met de afbakening van akker- en weidevogelkerngebieden geactualiseerd. Aangezien voor de akkervogelkaart niet eerder beschreven werd hoe bij de vorige afbakening te werk werd gegaan, wordt deze eerdere afbakening eveneens in dit rapport beschreven.

2 Afbakening akkervogelgebieden

2.1 Afbakening 2008

Zoals hierboven vermeld wordt eerst beschreven hoe te werk werd gegaan bij de afbakening van de gebieden voor akkervogels in 2008, aangezien dit niet eerder werd neergeschreven.

In 2008 werd door de VLM aan het INBO gevraagd om een voorstel met afbakening van beheergebieden voor akkervogels te formuleren, opgedeeld in prioritaire kerngebieden, kerngebieden en zoekzones. Deze indeling steunde op volgende principes: enerzijds is, om de afname van akkervogels te stoppen, inzet in de 'beste' gebieden prioritair. Hieronder worden gebieden verstaan met zo volledig mogelijke akkervogelgemeenschappen en hoge dichtheden aan akkervogels. Anderzijds is een te verdunde inzet van maatregelen niet doeltreffend en zou, om de achteruitgang van deze soorten te stoppen, 5 à 10 % van het landbouwareaal 'vogelvriendelijk' terrein moeten zijn.

Voor de inzet van de maatregelen dient een onderscheid gemaakt te worden tussen open landschappen en kleinschalige landschappen, aangezien elk van deze landschapstypes een aparte soortengemeenschap heeft. De voor vogels meest kansrijke open landschappen zijn vrij eenvoudig via GIS af te bakenen via een set van afstandsregels en het tekenen van buffers op bestaande GIS-informatielagen. Deze landschappen komen ten goede aan (sterk) bedreigde soorten als grauwe gors, veldleeuwerik en gele kwikstaart, de zogenaamde OLA's (Open Landschappen Akkervogels). Ook kievit, goudplevier, velduil, blauwe en grauwe kiekendief zijn soorten die in zomer en/of winter op dergelijke open gebieden zijn aangewezen. De meest kansrijke kleinschalige landschappen zijn moeilijker af te bakenen omdat GIS-lagen met informatie over kleine landschapselementen (KLE's) niet fijn genoeg beschikbaar zijn. Veel soorten KLA's (Kleinschalige Landschappen Akkervogels) zijn nog ruimer verspreid in Vlaanderen dan de OLA's, of zijn minder acuut bedreigd op Vlaams niveau, zoals geelgors, ringmus en patrijs. Ze zijn echter wel sterk tot heel sterk achteruitgegaan en zonder extra maatregelen dreigen ze op termijn wel te verdwijnen.

De selectieregels die gebruikt werden voor de afbakening van OLA-gebieden zijn te vinden in Tabel 1. Er wordt hierbij vertrokken van de landbouwgewassenkaart, waarna een aantal uitsluitingslagen worden toegevoegd. Deze gewassenkaart bevat geen open terreinen die in gebruik zijn als natuurgebied of door kleine hobbyboeren, maar aangezien de toepassing van beheerovereenkomsten hier niet van toepassing is, vormt dit geen probleem. Wat overblijft is een laag met gebieden waar het op basis van landschappelijke geschiktheid gunstig zou kunnen zijn om maatregelen te nemen voor OLA's. In de tabel geeft de kolom 'Buffer' aan welke buffer er rond de elementen uit die laag getrokken is. Zo wordt bijvoorbeeld de invloed van een grote weg binnen een straal van 250 m als negatief gezien voor OLA's. Zodra ergens één negatieflaag voorkomt, is die locatie in haar geheel negatief.

Tabel 1. Overzicht van de selectieregels voor de afbakening van open gebieden.

Nr.	GIS-laag	Buffer	+ of -
1	Landbouwpercelen (alles , behalve gebouwen)	Geen	+
2	Boerderijgebouwen	100 m	-
3	Landbouwteelten - meerjarig fruit/walnoten/hazelnoten/bomen, korte omloophout	100 m	-
3 bis	Bebossing van landbouwgronden	250 m	-
3tris	Landbouwteelten - hop	Geen	-
4	Bos (Bosinventarisatie2001: alles behalve open plekken en water)	250 m	-
5	BWK - urbaan gebied	100 m	-
6	BWK - boomgaarden	100 m	-
7	BWK - bomenrijen	100 m	-
8	BWK - houtkanten	100 m	-
9	BWK - struwelen	50 m	-
10	BWK - duinen en strand	Geen	-
11	BWK - open water	Geen	-
12	Middelgrote wegen	100 m	-
13	Grote wegen	250 m	-
14	Waterlopen - bevaarbaar	50 m	-
15	Perimeter Beheerovereenkomsten weidevogels	Geen	-
Extra ter visuele evaluatie:			
16	Percelen gunstig voor KLA's	Geen	Eerder -
17	Percelen - permanent grasland	Geen	Eerder +
18	Percelen - granen	Geen	Eerder +
19	Percelen - maïs	Geen	Eerder -
20	Percelen - grote (> 10 ha)	Geen	Eerder +
21	BO's perceelsranden	Geen	Eerder +
22	BO's Weidevogels (om overlap met akkervogels te vermijden)	Geen	Eerder +

De selectieregels die gebruikt werden voor de afbakening van gebieden met veel KLE's zijn te vinden in Tabel 2. Hier wordt vertrokken van een aantal positieflagen, waarna een aantal negatieflagen worden toegevoegd. Ook hier geldt dat de zone volledig negatief is zodra er één negatieflaag voorkomt. Als basiskaarten werden de Biologische WaarderingsKaart (BWK) en de kaart met indeling van landpouwpercelen en hun geteelde gewassen gebruikt.

Tabel 2. Overzicht van de selectieregels voor de afbakening van kleinschalige gebieden.

Nr.	GIS-laag	Buffer	+ of -
1	BWK	Geen	+
2	Waterlopen - onbevaarbaar	50 m	+
3	BWK - kleine bomenrijen (met wilg, els of meidoorn)	100 m	+
4	Landbouwpercelen	Geen	+
5	BWK - duinen en strand	Geen	-
6	BWK - grote bomenrijen (alles behalve wilg, els of meidoorn)	100 m	-
7	Grotere bossen (> 5 ha)	Geen	-
8	BWK - urbaan gebied	Geen	-
9	BWK - open water	Geen	-
10	Waterlopen - bevaarbaar	50 m	-
11	Grote wegen	200 m	-
12	Middelgrote wegen	100 m	-
13	Zeer grote percelen (> 15 ha)	Geen	-
Extra ter visuele evaluatie:			
14	Percelen gunstig voor OLA's	Geen	Eerder -
15	Percelen - permanent grasland	Geen	Eerder +
16	Percelen - granen	Geen	Eerder -
17	Percelen - maïs	Geen	Eerder -

De uiteindelijke kaart met geschikte gebieden voor OLA's en KLA's zal dienen als richtkaart voor een verdere afbakening van de gebieden, op basis van broedvogelgegevens.

Vervolgens werd nagegaan waar nog welke soorten akkervogels voorkwamen. Hiervoor werd een akkervogelindex berekend, die met de volgende criteria rekening hield:

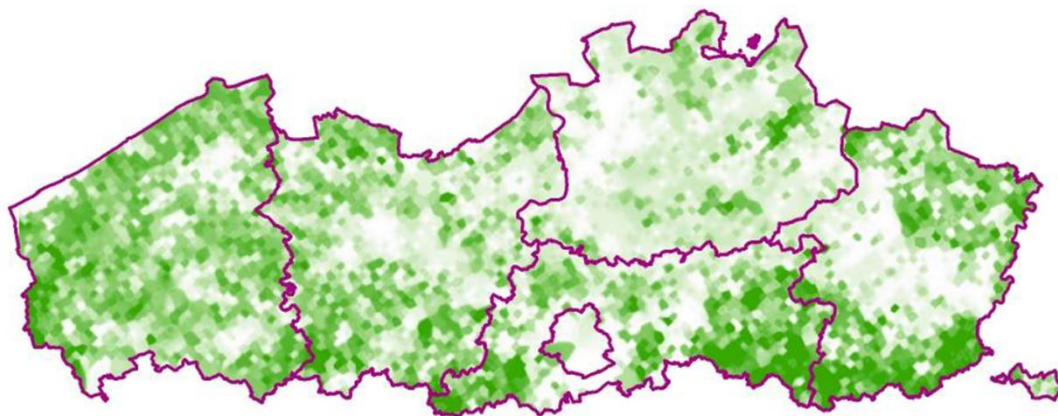
- Volledigheid van de gemeenschap.
- Combineren van OLA's en KLA's.
- Rode Lijststatus: zeldzaamheid + populatietrend.

Op basis van deze criteria werd Tabel 3 opgesteld. Aanvankelijk werden twee indices berekend, een eerste waarbij de aanwezigheid van elk van de geselecteerde soorten even zwaar doorweegt en een tweede waarbij soorten die als kwetsbaar op de Rode Lijst staan voor twee punten meetellen en soorten die bedreigd zijn voor drie punten. Met die tweede index werd verder gewerkt. Om die index te berekenen werd gebruik gemaakt van de gegevens die eerder verzameld waren in het kader van de Vlaamse broedvogelatlas (voor meer uitleg i.v.m. de telmethode, zie Vermeersch *et al.* 2004). Hierbij werd voor elk geteld 1 km²-hok de som gemaakt van de waarden uit Tabel 3, en dit voor alle soorten die aanwezig waren in elk hok. Op die manier krijgt elk geteld 1 km²-hok een waarde van 0 (geen enkele van deze akkervogelsoorten aanwezig) tot 13 (al deze soorten aanwezig).

Tabel 3. Akkervogelindices.

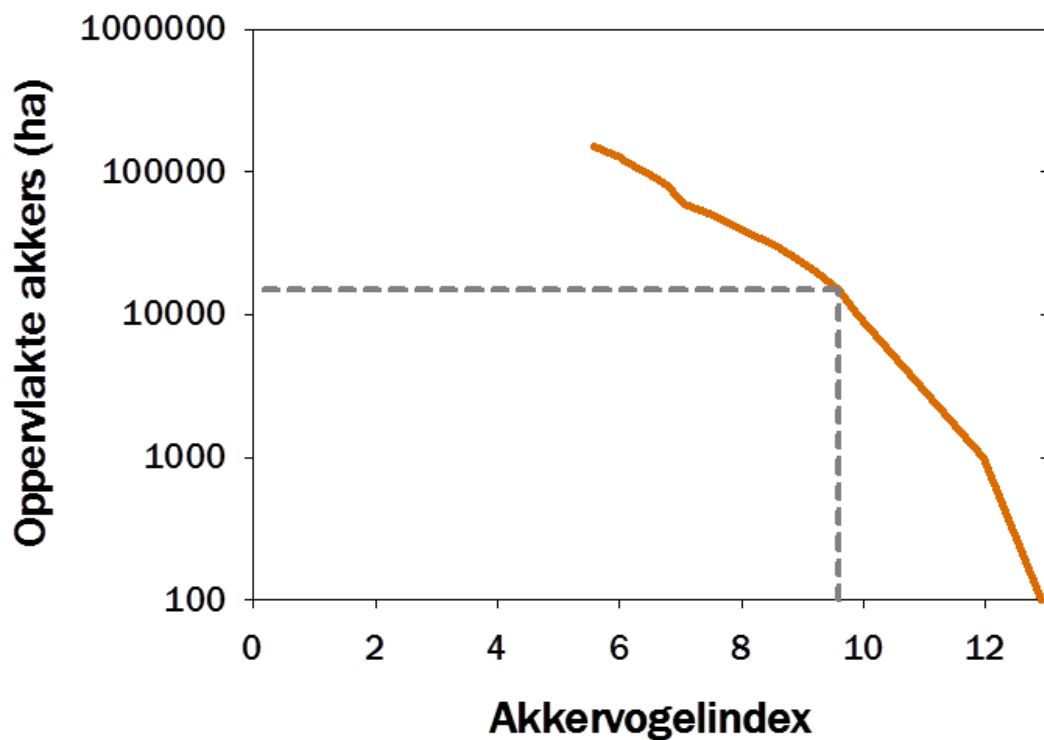
Soort	Ecologie	Rode Lijst	Index I	Index II
Kievit	OLA	niet bedreigd	1	1
Patrijs	OLA/KLA	kwetsbaar	1	2
Veldleeuwerik	OLA	kwetsbaar	1	2
Gele kwikstaart	OLA	achteruitgaand	1	1
Ringmus	KLA	achteruitgaand	1	1
Geelgors	KLA	bedreigd	1	3
Grauwe gors	OLA	bedreigd	1	3
Indexwaarde			0-7	0-13

Door middel van Inverse Distance Weighting werden vervolgens de tussenliggende (niet getelde) hokken opgevuld. Dit resulteerde in Figuur 1, waarbij geldt hoe donkerder groen, hoe hoger de akkervogelindex.

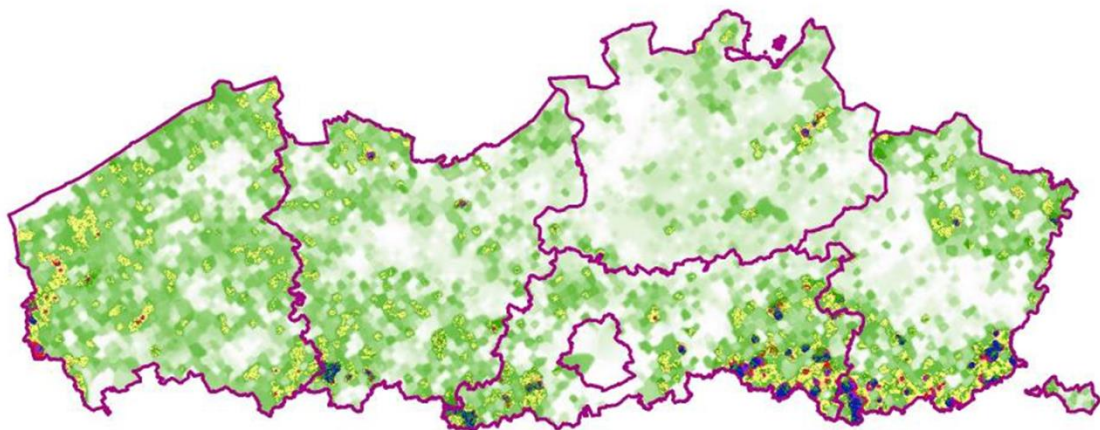

Figuur 1. Weergave van de berekende akkervogelindex, na gebruik van Inverse Distance Weighting om de niet getelde hokken op te vullen.

Uit deze kaart werden vervolgens de 30.000 ha geselecteerd met de hoogste waarden voor de akkervogelindex. De keuze voor deze oppervlakte kwam er op basis van het beschikbare budget. De relatie tussen de oppervlakte aan akkers en de akkervogelindex is weergegeven in Figuur 2. De ligging van deze 30.000 ha is weergegeven in Figuur 3, daarbij geldt hoe donkerder hoe hoger de index.

Figuur 2. Relatie tussen oppervlakte akkers en akkervogelindex.

Figuur 3. Weergave van de akkervogelindex, met aanduiding van de 30.000 ha met de hoogste score.

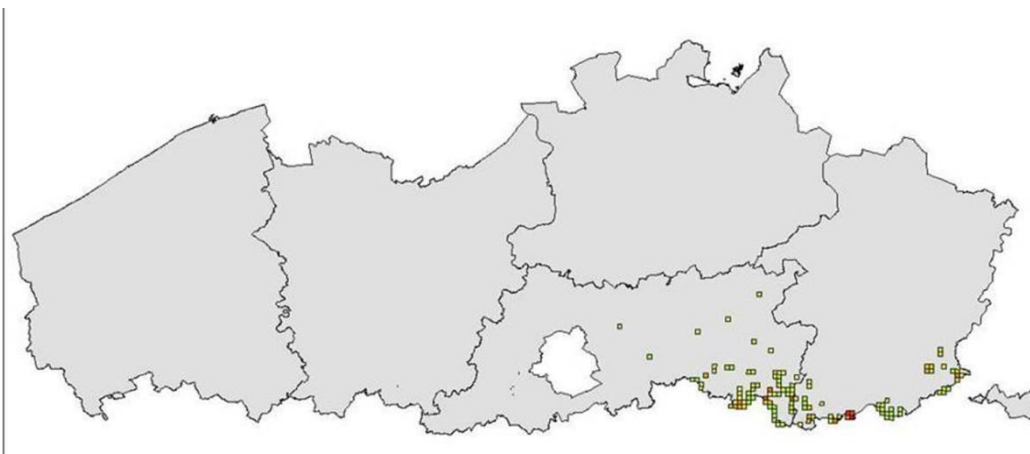
De 'top 30.000-gebieden' werden hierna beoordeeld op de huidige akkervogelstand en de landschappelijke geschiktheid, met als centrale vraag of deze gebieden 'kernwaardig' zijn. Deze beoordeling gebeurde door zowel interne als externe

experten. Hieruit kwam naar voor dat een aantal gebieden onvolledig geïnventariseerd waren. Die werden vervolgens bijgewerkt op basis van actuele kennis. Om een gebied af te bakenen als kerngebied moest het gelegen zijn in de beste 30.000 ha, en niet te veel geïsoleerd zijn. Op basis van de hierboven gecreëerde kaarten werden tenslotte de kerngebieden effectief afgebakend op orthofoto's, waarbij zo veel mogelijk gebruik gemaakt werd van herkenbare grenzen, en niet-geschikte terreinen werden zo veel mogelijk uitgesneden.

De afbakening van de zoekzones verliep analoog aan die van de kerngebieden, maar hiervoor werden de beste 30.000 – 100.000 ha meegenomen. Ook hier gold dat een gebied niet opgenomen werd indien het te sterk versnipperd of te geïsoleerd lag. Een zoekzone is in feite een 'tweede keuze gebied' t.o.v. een kerngebied voor akkervogels: het landschap is gedegradeerd en de populatie akkervogels uitgedund. Door de lage graad van versnippering van het landschap kan de situatie voor akkervogels er wel nog verbeterd worden, als er maar genoeg maatregelen getroffen worden. Voorwaarde is wel dat de doelsoorten nog aanwezig zijn. Om de achteruitgang van de soorten te stoppen moet minstens 5 – 10 % van het landbouwareaal (dus excl. bebouwing, bos en grote wateroppervlakken, en inclusief landschappelijk verwante natuurgebieden) akkervogelvriendelijk terrein zijn. Voor zoekzones wordt vereist dat dit percentage bereikt wordt in aaneengesloten blokken van minstens 200 ha, om relevant genoeg te zijn voor een effectief herstel van lokale populaties. Hieruit vloeide de voorwaarde voort dat landbouwers pas dan in het BO-systeem konden stappen als ze dat met meerderen samen deden om aan dit percentage te komen.

Voor kerngebieden - die op zich nog goed zijn - wordt deze eis niet gesteld en kan elke landbouwer individueel deelnemen. Het doel is daar om via BO's het aanbod aan dekking en voedsel te versterken en vooral blijvend te garanderen, want ook daar ligt verdere intensivering van het grondgebruik op de loer.

Binnen de kerngebieden werden vervolgens prioritaire zones afgebakend. Hiervoor baseerde men zich op de verspreiding van grauwe gors tijdens de broedseizoenen 2007 – 2008. Er werd voor deze soort gekozen omdat grauwe gors de sterkst bedreigde akkervogelsoort in Vlaanderen is, waarbij de populatiegrootte in 2007 – 2008 geschat werd op 250 – 300 territoria. Het is een soort die gebonden is aan grootschalige, open akkergebieden, en waarvoor er een kans op herstel is indien met beheerovereenkomsten wordt gewerkt. Bijvoorbeeld in het Verenigd Koninkrijk zijn er populaties cirlgors en grauwe gors die door een verhoging van het aanbod aan wintervoedsel gered werden en zelfs lokaal konden toenemen (Peach *et al.* 2001). De verspreiding van deze soort is te zien in Figuur 4.

Figuur 4. Verspreiding van grauwe gors tijdens broedseizoenen 2007 - 2008.

Om de afbakening te finaliseren werden tenslotte nog een aantal correcties aangebracht. Zo lagen 41 van de 51 beheerobjecten die in 2009 al op het terrein aanwezig waren binnen de beste 15.000 ha. Dit werd aangepast zodat al deze objecten daar binnen lagen. Gebieden die al afgebakend waren als beheergebied voor weidevogels werden uit de selectie verwijderd, alsook de officiële uitbreidingsperimeters van natuurreservaten. Dit werd zo gevraagd door de VLM om hun communicatie rond het beleid rond akkervogels niet te doorkruisen met dat over weidevogels of over natuurreservaten. Een overzicht van de afgebakende oppervlaktes is te vinden in Tabel 4, en dit voor een scenario waarbij 15.000 ha kerngebied afgebakend werd, en voor een scenario waarvoor ruim 25.000 ha kerngebied afgebakend werd. Hierbij dient opgemerkt te worden dat alle topgebieden (indexwaarde > 9,5) in de 15.000 ha vervat zitten, de 25.000 ha bevat reeds 'perifere' gebieden.

Tabel 4. Overzicht finaal afgebakende oppervlakten.

	Scenario '15.000'	Scenario '30.000'
Kerngebied	15.377	25.253
waarvan prioritair	4.768	4.768
Zoekzone	62.444	52.568
Totaal	77.821	77.821

2.2 Nieuwe afbakening

Voor de nieuwe afbakening werd de vorige versie van de akkervogelkaart als basis genomen, aangezien die nog steeds een goed uitgangspunt vormt om op verder te werken. Om na te gaan waar aanpassingen nodig waren, werden zo veel mogelijk recente gegevens in verband met voorkomen van broedende akkervogels verzameld van over heel Vlaanderen. Aangezien er geen broedvogelatlas verscheen sinds de vorige afbakening, werden hiervoor verschillende andere bronnen geraadpleegd: gegevens van broedvogelinventarisatieprojecten die recent uitgevoerd werden, gegevens uit de databank van www.waarnemingen.be (INBODATAVR-67, 13-01-2014, Waarnemingen afkomstig van Waarnemingen.be, de website voor natuurinformatie van Natuurpunt en Stichting Natuurinformatie, deze gegevens mogen niet worden overgenomen zonder toestemming) kennis van

bedrijfsplanners van de VLM over de aanwezigheid van broedvogels, en kennis van lokale experts. Deze gegevens werden in verschillende GIS-kaartlagen samengebracht, zodat een goed overzicht tot stand kwam van welke soorten akkervogels waar recent aanwezig waren. De voornaamste soorten waarmee rekening werd gehouden zijn dezelfde als bij de afbakening uit 2008: in de eerste plaats grauwe gors en geelgors, aangevuld met patrijs en veldleeuwerik, en in mindere mate ook kievit, gele kwikstaart en ringmus. Op basis hiervan, en in samenspraak met enkele lokale gebiedsexperten, werd vervolgens elke zoekzone en elk kerngebied afzonderlijk bekeken, en werd nagegaan of hier recent nog populaties van de eerder vermelde akkervogels aanwezig waren. Bij veel gebieden werden ook kleine aanpassingen gedaan, zoals bijvoorbeeld het verschuiven van grenzen waar inmiddels grote oppervlakten bebouwd werden. Voor gebieden waar weinig gegevens beschikbaar waren werd zo veel mogelijk met lokale experts teruggekoppeld. Tenslotte werd ook nagegaan waar belangrijke populaties akkervogels voorkomen, maar waar nog geen beheergebieden afgebakend waren. Op enkele locaties leidde dit tot het afbakenen van nieuwe beheergebieden. Een overzicht van de ligging van de afgebakende akkervogelbeheergebieden in Vlaanderen is te vinden in Figuur 5.

Figuur 5. Overzicht van de ligging van de akkervogelbeheergebieden in Vlaanderen.

3 Afbakening weidevogelgebieden

3.1 Afbakening 2008

In tegenstelling tot bij de afbakening van de akkervogelgebieden, werd de werkwijze om te komen tot de afbakening van de eerdere versie van de weidevogelkerngebieden wel in detail neergeschreven (Devos *et al.* 2008). Aangezien de nieuwe versie hierop voortwerkt, wordt eerst een kort overzicht gegeven van hoe destijds te werk werd gegaan.

De doelstelling van deze afbakening was het actualiseren van een eerdere versie van de weidevogelkaart uit 2000, en te komen tot een afbakening van gebieden waar het wenselijk/nuttig is om beheerovereenkomsten voor weidevogels te kunnen afsluiten. Hiervoor werd door het INBO een kaart gemaakt met de belangrijkste weidevogelgebieden in Vlaanderen, enkel op basis van duidelijke en wetenschappelijk gefundeerde criteria. In een tweede fase werd dan door het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) bepaald waar welke beleidsinstrumenten konden ingezet worden binnen de afgebakende gebieden.

Voor de opmaak van de 'wetenschappelijke' weidevogelkaart werd rekening gehouden met het voorkomen van 13 soorten weidevogels, die in drie categorieën werden ingedeeld:

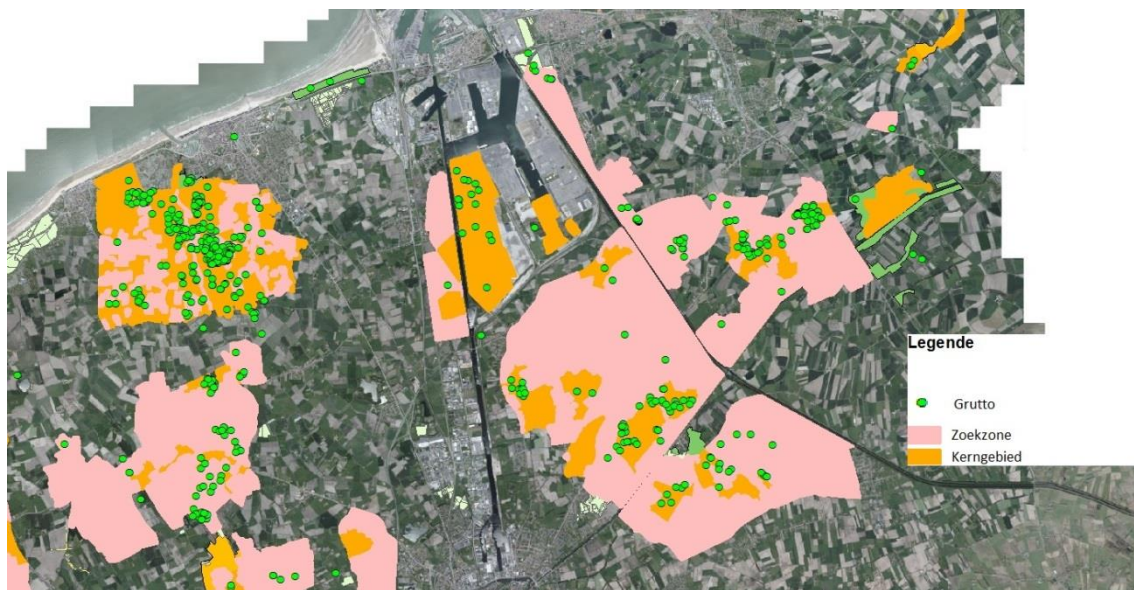
- Categorie 1 (zeer kritische soorten): tureluur, watersnip, zomertaling, kwartelkoning en paapje;
- Categorie 2 (kritische soorten): grutto, wulp en slobbeend;
- Categorie 3 (minder kritische soorten): kievit, scholekster, graspieper, veldleeuwerik en gele kwikstaart.

De basisgegevens die gebruikt werden om de verspreiding van deze soorten na te gaan waren afkomstig van de Vlaamse broedvogelatlas, aangevuld met recentere gegevens afkomstig van allerhande inventarisatie- en monitoringprojecten. Op basis van deze gegevens werd de verspreiding van bovenstaande weidevogels in kaart gebracht op het niveau van 5 op 5 km-atlashokken. Hieruit bleek dat in nagenoeg elk km-hok weidevogels aanwezig waren. Voor de verdere analyse werd daarom enkel verder gewerkt met de hokken en gebieden waar kritische en/of zeer kritische soorten voorkomen. Vervolgens werd de afbakening van weidevogelgebieden op hokniveau omgezet naar gebiedsniveau. Hiervoor werd gebruik gemaakt van alle beschikbare detailgegevens i.v.m. aanwezigheid van broedende weidevogels in Vlaanderen. Alle bekomen informatie werd tenslotte op kaart gezet, waarna de effectieve afbakening van de weidevogelgebieden kon gebeuren. Voor deze afbakening werd op twee niveaus gewerkt: in eerste instantie een vrij ruime afbakening waarbinnen zich ook nog heel wat gebouwen e.d. bevonden; in tweede instantie de gebieden met merkelijk hogere densiteiten aan weidevogels en/of meer kritische soorten (de echte kerngebieden).

3.2 Nieuwe afbakening

Aangezien weidevogels vaak zeer plaatstrouw zijn en steeds naar dezelfde gebieden terugkeren om te broeden, werd voor de actualisering van de weidevogelkaart uitgegaan van de bestaande kaart. De grote meerderheid van geschikte

weidevogelgebieden zijn immers gebieden waar ook in het verleden weidevogels aanwezig waren. Net zoals voor de akkervogels werden de meest recente gegevens i.v.m. aanwezigheid van broedende weidevogels verzameld, waarbij vooral gegevens uit www.waarnemingen.be (INBODATAVR-67, 13-01-2014, Waarnemingen afkomstig van Waarnemingen.be, de website voor natuurinformatie van Natuurpunt en Stichting Natuurinformatie, deze gegevens mogen niet worden overgenomen zonder toestemming) en informatie afkomstig van allerhande monitoring- en inventarisatieprojecten gebruikt werden. Deze gegevens samen gaven een vrij goed beeld van de recente aanwezigheid van broedende weidevogels, en zoals verwacht kwamen in veel gevallen de eerder afgebakende gebieden hier duidelijk uit naar voor. Een voorbeeld hiervan is te vinden in Figuur 6, waarbij de waarnemingen van grutto uit www.waarnemingen.be sinds 2004, die tussen de datumgrenzen vallen, op de kaart met weidevogelgebieden geplott werden (INBODATAVR-69, 05-03-2014, Waarnemingen afkomstig van Waarnemingen.be, de website voor natuurinformatie van Natuurpunt en Stichting Natuurinformatie, deze gegevens mogen niet worden overgenomen zonder toestemming). Hieruit komt duidelijk naar voor dat deze eerder afgebakende gebieden een goede basis vormen om op verder te werken.

Figuur 6. Overzicht van waarnemingen van grutto in de omgeving van Zeebrugge.

Eenmaal alle informatie verzameld was, werd voor elk gebied nagegaan of daar de laatste jaren nog steeds weidevogels aanwezig waren, met vooral aandacht voor de kritische en zeer kritische soorten zoals ze werden ingedeeld bij de eerdere afbakening. Indien dit het geval was werd het gebied behouden, indien er weinig informatie beschikbaar was werd met lokale mensen overlegd en ook verschillende bedrijfsplanners deelden nuttige informatie mee over het voorkomen van weidevogels in hun werkingsgebied. Ook werd nagegaan of er gebieden waren met aanwezigheid van weidevogels, maar waar nog geen gebieden afgebakend werden. Tenslotte werden ook zo veel mogelijk grote oppervlakten bebouwing en bebossing uit de geselecteerde gebieden verwijderd. Op die manier wordt een beter zicht verkregen op de werkelijke oppervlakte afgebakend weidevogelgebied. De indeling in echte kerngebieden en gebieden met weidevogels, maar in lagere densiteiten of met minder kritische soorten (zoekzones), werd behouden. Een overzicht van de

ligging van de afgebakende weidevogelbeheergebieden in Vlaanderen is te vinden in Figuur 7.

Figuur 7. Overzicht van de ligging van de weidevogelbeheergebieden in Vlaanderen.

4 Overlap met enkele IHD-soorten

Een extra vraag die gesteld werd, was om na te gaan wat de overlap is van de afgebakende gebieden voor akker- en weidevogels met het voorkomen van vier soorten, namelijk grauwe kiekendief, kwartelkoning, grauwe klauwier en hamster. Indien deze voorkomen buiten de afgebakende gebieden, werd gevraagd om ook voor deze soorten extra gebieden af te bakenen. De drie vogelsoorten zijn allen trekvogels, die in Vlaanderen geen vaste populaties hebben, en vaak van jaar tot jaar op andere locaties voorkomen afhankelijk van plaatselijk geschikte omstandigheden. Hamster komt nog slechts op enkele locaties voor, dewelke inmiddels goed gekend zijn. Voor alle soorten werden enkel gebieden afgebakend waar ze recent aanwezig waren. Het afbakenen van potentieel geschikte gebieden is heel wat complexer en valt buiten de doelstelling van dit rapport. De in dit rapport afgebakende gebieden zijn dus louter gebaseerd op recente aanwezigheden en zeggen verder niets over potenties op andere locaties. Met name grauwe kiekendief, kwartelkoning en grauwe klauwier kunnen, afhankelijk van lokaal gunstige situaties, op vele locaties buiten de hieronder afgebakende zones tot broeden komen.

Voor de vier te onderzoeken soorten werd, analoog aan de afbakening van de gebieden, zoveel mogelijk informatie verzameld over hun recente voorkomen. Deze gegevens waren vooral afkomstig van www.waarnemingen.be (INBODATAVR-67, 13-01-2014, en INBODATAVR-69, 05-03-2014, Waarnemingen afkomstig van Waarnemingen.be, de website voor natuurinformatie van Natuurpunt en Stichting Natuurinformatie en Waarnemingen afkomstig uit de zoogdierendatabank van de zoogdierenwerkgroep van Natuurpunt, deze gegevens mogen niet worden overgenomen zonder toestemming) en lokale experts. Deze informatie werd in GIS verzameld en over de kaart van de afgebakende beheergebieden gelegd om na te gaan waar er reeds overlap was en waar eventueel extra gebieden afgebakend dienden te worden. Hieronder wordt per soort dieper ingegaan op hoe dit gebeurde.

4.1 Grauwe kiekendief

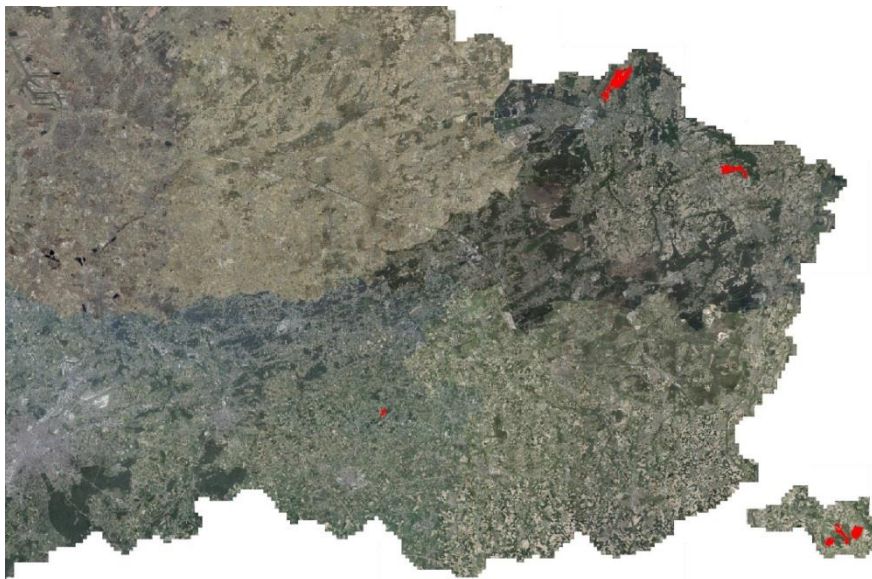
Deze roofvogel broedde sinds de atlasperiode enkel in 2012 met zekerheid in Vlaanderen. De locatie waar gebroed werd is een gebied met nog een goede populatie akkervogels en is reeds opgenomen in kerngebied voor akkervogelbeheer. Deze zone werd nog eens afzonderlijk opgenomen in de 'soortenkaart'. Deze soort broedt vooral in graanvelden, en kan, indien er voldoende geschikt foerageerhabitat aanwezig is, op veel plaatsen in Vlaanderen tot broeden komen. Aangezien het niet te voorspellen is waar, worden geen andere gebieden afgebakend. Het is echter te verwachten, indien er nog nieuwe broedpogingen of broedgevallen van deze soort zijn in Vlaanderen, dat deze zich in de reeds afgebakende akkervogelgebieden zullen bevinden omwille van de duidelijke voorkeur voor akkergebieden met nog een zo volledig mogelijke akkergemeenschap. Figuur 8 geeft de waarnemingen weer van deze soort tijdens het broedseizoen 2012 (groene stippen), met in rood de afbakening voor deze soort, dewelke overeen stemt met de afbakening voor akkervogels.

Figuur 8. Waarnemingen van grauwe kiekendief tijdens het broedseizoen 2012, met in rood de afbakening van het gebied voor deze soort.

4.2 **Grauwe klauwier**

Net zoals de grauwe kiekendief is de grauwe klauwier een trekvogel die de winter in Afrika doorbrengt. De soort heeft een voorkeur voor halfopen tot open landschappen, waarbij de aanwezigheid van voldoende grote insecten van belang is. Als broedvogel was hij in Vlaanderen uitgestorven in 1998-1999, maar sinds 2000 broedt hij hier opnieuw en neemt de populatie geleidelijk toe. In 2006-2007 werd de populatie geschat op resp. 23-27 en 28-32 broedparen, met het zwaartepunt van de verspreiding in de Voerstreek (Vermeersch & Anselin 2009). Een deel van de populatie bevindt zich op militaire terreinen en in natuurgebieden en van de overige gekende broedlocaties zijn er een aantal die reeds in akker- of weidevogelgebied liggen, zodat voor deze soort weinig extra gebieden aangeduid dienden te worden in de 'soortenkaart'. Gezien de trends in Wallonië, Frankrijk en Duitsland verwachten we dat deze soort ook de komende jaren blijft toenemen als broedvogel, waarbij er wellicht meer broedparen in of aan de rand van landbouwgebied zullen voorkomen, op voorwaarde dat voldoende voedsel kan gevonden worden. In Figuur 9 is te zien waar zich de afgebakende gebieden voor deze soort bevinden. Ze overlappen in belangrijke mate met de reeds afgebakende gebieden voor akker- en weidevogels.

Figuur 9. Afbakening van gebieden voor grauwe klauwier.

4.3 Kwartelkoning

Ook de derde onderzochte vogelsoort overwintert in Afrika, maar in tegenstelling tot de eerder behandelde soorten broedt deze soort voornamelijk in weidevogelgebieden. Het is een soort die in wisselende aantallen voorkomt, met in 2006-2007 resp. 5 en 6 territoria (Vermeersch & Anselin 2009). Gebieden waar de soort regelmatig voorkomt zijn de IJzervallei en het Schulensbroek. Verder zijn er regelmatig verspreid over Vlaanderen zangposten of territoria, afhankelijk van lokaal tijdelijk geschikte situaties. Om voor afbakening in dit rapport in aanmerking te komen werd als uitgangspunt genomen dat de soort in verschillende jaren op een locatie moest aanwezig zijn, waardoor enkel bovengenoemde twee gebieden in aanmerking komen. Beide liggen al in weidevogelgebied, of zijn eigendom van ANB of natuurreservaat en bijkomende afbakeningen waren dus niet nodig.

4.4 Hamster

Hamster is de enige niet-vogelsoort bij de onderzochte soorten. De populatie van deze soort is recent sterk afgenomen, de laatste jaren werden nog slechts op enkele locaties hamsters of burchten ervan gevonden en de meeste hiervan bevinden zich reeds in afgebakend akkervogelgebied. Voor deze afbakening werd enkel rekening gehouden met waarnemingen uit de laatste tien jaar. Er is één extra gebied afgebakend, in de buurt van een reeds afgebakende zoekzone. De afgebakende gebieden voor deze soort worden weergegeven in Figuur 10.

Figuur 10. Afbakening van gebieden voor hamster.

Referenties

Devos K., Cooleman S., Goethals V., Vermeersch G. & Anselin A. (2008) *Een nieuwe weidevogelkaart voor Vlaanderen*. Advies van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek. INBO.A.2008.226.

Peach W.J., Lovet L.J., Wotton S.R. & Jeffs C. (2001) *Countryside stewardships delivers ciril buntings* *Emberiza cirilus in Devon, UK*. Biological Conservation 101: 361-373.

Vermeersch G., Anselin A., Devos K., Herremans M., Stevens J., Gabriëls J. & Van Der Krieken B. (2004) *Atlas van de Vlaamse broedvogels 2000-2002*. Mededelingen van het Instituut voor Natuurbehoud 23, Brussel.

Vermeersch G. & Anselin A. (2009) *Broedvogels in Vlaanderen in 2006-2007. Recente status en trends van Bijzondere Broedvogels en soorten van de Vlaamse Rode Lijst en/of Bijlage I van de Europese Vogel-richtlijn*. Mededeling van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek nr. 3, Brussel.